

DANSA TRADICIONAL VERSUS ALTRES TÈCNIQUES

Montse Garrich

Mesos enrere vaig tenir la sort d'escoltar, al programa *Mans* de Catalunya Ràdio, fragments d'una entrevista feta al ballarí i coreògraf Cesc Gelabert, en la qual argumentava que la dansa tradicional és la dansa més forta que existeix ja que no és la creació individual d'un coreògraf, sinó aquella que és assumida per una col·lectivitat.

Aquesta afirmació m'ha portat a reflexionar sobre comentaris i expressions escoltades, textos escrits i presentacions d'espectacles de dansa d'escena. Fer algunes reflexions sobre el que intentem expressar amb la denominació «dansa tradicional», ja que a la vista de l'escoltat i llegit aquesta denominació s'ha convertit en un gran embolic degut al mal ús que se'n fa per particulars i col·lectius.

D'aquesta manera s'ha arribat a confondre el concepte de dansa tradicional, o primera, amb el concepte de dansa coreografiada d'escenari. Es confon la dansa tradicional al carrer, ballada per homes i dones d'una població o que hi tenen alguna relació, ni que sigui laboral, amb els esbarts i el seu repertori.

Per altra part, la dansa tradicional, pseudotradicional o d'arrel, és considerada com a rònega, *demodé*, de poca qualitat, de poc interès, avorrida, i encara algun etcètera, en front d'espectacles d'escena coreografiats amb tècnica de dansa contemporània o altres tècniques.

El greuge és més important ja que a continuació s'etiqueta la segona de digna i moderna en detriment de la primera, cosa que novament ens porta cap a un malentès. I encara més: es critica la dansa tradicional perquè és mal ballada quan aquesta és protagonitzada per persones que poden ser mecànics, administratius, botiguers, informàtics, mestres, modistes, forneres, o fer qualsevol altre ofici o professió, enfront de la manera com ballen els esbarts, la majoria dels quals, per cert, usa una barreja poc clara de tècniques clàssica, contemporània i tradicional catalana.

Es tallen pel mateix patró realitats diverses i diferents que, si bé poden ser coexistents, no són la mateixa cosa.

REALITATS DIFERENTS

Les danses tradicionals

Les danses i balls que es ballen a les poblacions de Catalunya per motius diversos, sovint o gairebé sempre relacionats amb festes majors, patronals o votives, són el punt de partida de la dansa tradicional. Per ser clars, són

exactament allò que podem anomenar la dansa tradicional. Aquella expressió que amb una història documentada, o a partir d'uns referents propis o manlevats, o sorgida del no res, es posa en escena pública davant de la comunitat i que és assumida per aquesta.

Balls de bastons, balls de gitanes, danses, esquerranes, balls del Roser, danses de Sant Antoni, balls de cavallets, balls plans, jotes, balls parlats, balls de nans, balls de cascavells, balls de cercolets, moixigangues o balls del ciri, i tants i tants altres que és difícil anomenar-los, tal com correspondria a cadascun. Balls i danses ballats, com ja hem dit, per un grup humà gairebé sempre heterogeni: aturats, comercials, mestresses de casa, sabaters, estudiants, o qualsevulla dedicació que cadascú tingui a la seva vida. Segons el tipus de balls, en alguns casos s'assaja prèviament, mentre que en altres aquest fet és inexistent.

Tots aquests balls i danses tenen un grup humà que els fa possible, un motiu per ser ballats al carrer o a la plaça, algú que els vetlla perquè siguin possible d'un any per l'altre. Tenen, en conseqüència, un ús per la comunitat que les balla i per la que les admira. És a dir, tenen un ús clar comunal o comunitari.

Els espectacles de dansa

Qualsevol manifestació en què intervinguin arranjaments o creacions coreogràfiques fetes per ser ballades com espectacle deixa de ser, *stricto sensu*, dansa tradicional per passar a ser danses d'escenari. I no són només els conceptes d'escenari o d'espectacle els que diferencien una de l'altra, sinó més aviat la intencionalitat i el tipus de participació de la comunitat.

Podem veure espectacles de dansa clàssica o ballet, de dansa contemporània, espectacles basats en dansa tradicional o de claqué, tots ells usant, amb més o menys grau, els avantatges de tenir un coreògraf: un grup d'homes i dones ensinistrats en la coreografia que ha après i practicat al llarg d'assajos, un espai acotat i la possibilitat d'usar uns recursos escènics —il·luminació, vestuari, etc.

Malgrat que alguns espectacles es basin, també amb més o menys grau, en la dansa tradicional, el resultat que es vol aconseguir no és una dansa de plaça, sinó una dansa d'escenari.

El malentès

Per què hi ha, doncs, la voluntat de confondre dues realitats diferenciades i tipificades? Quin problema hi

ha en voler reconèixer aquestes dues activitats de dansa com a dues realitats diferents? Quin és l'ideari que fa que una d'elles vulgui prendre el lloc a l'altra i en fer-ho, a més, la desautoritzi i la menystingui?

Molts cops, a més, aquest comportament tergiversat comporta l'omissió d'informació sobre l'autor de la recreació, l'arranjament o la creació coreogràfica, tot fent passar bou per bèstia grossa, o el que és el mateix una creació individual per una de col·lectiva. En aquest cas, cal reivindicar l'autoria artística de les persones que en són responsables i que aquesta sigui coneguda públicament.

En aquest aiguabarreig emergeixen constantment alguns raonaments i justificacions que s'escolten o es llegeixen en relació a espectacles d'escenari basats en dansa tradicional.

ELS ARGUMENTS

La dignificació

La dignificació és un dels arguments que més sovintegen en les presentacions orals o escrites d'alguns grups de dansa o esbarts dansaires. L'argument és, ras i curt, dignificar una dansa posant-la en escena i fent amb ella allò que vulguin als arranjadors o coreògrafs.

Qui és, però, capaç de dir que una dansa que es balla a plaça o al carrer és indigna? Com es pot sostenir aquest menyspreu envers la comunitat que fa possible una expressió de dansa?

Perquè al darrere de l'argument de la dignificació hi ha la creença que tot el que es fa a peu pla és indigne i que tot el que puja a l'escenari és digne *per se*.

Qui pot justificar aquest joc maquiavèlic d'etiquetar qualsevol expressió tradicional de dansa com una expressió indigna? Què volem que opinin els homes i dones que les fan realitat quan escolten públicament aquest argument en què es titlla d'indigne allò que estimen i pel qual abonen dedicació?

Com potser que algú determini que el que és fruit d'una comunitat, en un temps, un espai i un context concret, no té ni la mínima categoria de la dignitat?

Una altra cosa és la qualitat de les expressions de dansa. Qualitat que tant afecta als balls i danses tradi-

cionals com als espectacles de dansa i que cal valorar amb la coneixença adequada de l'expressió i la seva contextualització.

La modernització

La modernització és un altre dels arguments esgrimits per justificar qualsevol manipulació d'una expressió de dansa. Sovint la modernització està en boca de responsables polítics i treballadors de l'administració amb responsabilitats culturals.

Aquest argument, que també es pot amagar darrere de la voluntat de ser contemporani, postmodern o qualsevol altre adjectivació similar, intenta dir que una expressió que és actual i contemporània no és moderna, i que, ans el contrari, és obsoleta, rònega o antiquada. És una argumentació força estranya, ja que la humanitat abandona tot allò del que ja no es pot servir.

Si una expressió coreogràfica determinada és vigent, és perquè encara és útil a la seva comunitat, siguin els que siguin els motius que fan que això sigui així, i, per tant, no pot ser passada de moda ni obsoleta.

El perllongament de la situació

No estic d'acord, ara, amb en Cesc Gelabert quan afirma que a Catalunya no hi ha hagut una adaptació de la dansa tradicional als temps actuals, cosa impossible si partim del raonament que tot allò que no serveix per alguna cosa queda en desús. Tampoc és així a nivell d'expressió per la mateixa evolució de l'home i la dona i el seu moviment, ja que qualsevol dansa tradicional té un gest i una manera de ballar impossible fa algunes poques dècades.

Sovint, però, quan algú parla de dansa tradicional, justament les danses tradicionals són les grans oblidades. Com si aquesta expressió humana en la qual intervenen homes i dones, amb una expressió coreogràfica, d'acord amb una música que les acompanya, un ritual o manera de fer, en un temps i un espai propi, fossin expressions amb poc o cap valor.

Cal que diferenciem les realitats diverses: «la dansa de carrer i plaça» de «la dansa d'escena». Cadascuna té el seu lloc, el seu valor, la seva raó de ser. Cal no barrejar-les i saber distingir una de l'altra.

I, sobretot, el que no cal és desautoritzar i menystenir una en pro de l'altra. Els mèrits de cadascú es guanyen *per se* i no per desautorització dels altres.